

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні групи забезпечення
спеціальності
від «18» 11 2021 року
Протокол № 140
Голова групи Е. Губанова Губанова О.Р.

«УЗГОДЖЕНО»
Декан природоохоронного факультету
Чугай А.В.
Чугай А.В.

СИЛАБУС

навчальної дисципліни
«РЕЖИМ ОХОРОНИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ»
(назва навчальної дисципліни)

242 «Туризм»
(шифр та назва спеціальності)

«Сталий туризм»
(назва освітньої програми)

бакалавр (рівень вищої освіти)		денна, заочна (форма навчання)	
IV, (V з/ф) (рік навчання)	VII (семестр навчання)	4/120 (кількість кредитів ЄКТС/годин)	іспит (форма контролю)

Екологічного права і контролю. Сайт <http://dpt10s.odetu.edu.ua/>
(кафедра)

Одеса, 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<p>Мета</p>	<p>Ознайомлення студентів з практичними проблемами охорони та відтворення природних екосистем шляхом створення та розширення природно-заповідного фонду, державною політикою в галузі розвитку заповідної справи та основними напрямками цього розвитку, класифікацією природоохоронних територій на Україні, основними принципами збереження біологічного різноманіття та збереження генофонду та ценофонду, правовими основами організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об'єктів, розбудови екологічної мережі тощо.</p>
<p>Компетентність</p>	<p>K36 Здатність використовувати принципи збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.</p>
<p>Результат навчання</p>	<p>R26 Оцінювати впливи на об'єкти ПЗФ природних та антропогенних чинників</p>
<p>Базові знання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні напрямки державної політики в галузі розвитку заповідної справи; 2. Класифікацію природно-заповідного фонду і особливості окремих категорій ПЗФ; 3. Законодавчі основи формування та функціонування ПЗФ; 4. Порядок створення та оголошення об'єктів ПЗФ; 5. Правові основи ведення державного кадастру ПЗФ; 6. Положення про природно-заповідні об'єкти та охоронних зобов'язань; 7. Структуру та особливості червоної та зеленої книг України; 8. Режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду: статус, структура, вимоги щодо охорони; 9. Принципи управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду; 10. Механізми економічного забезпечення організації та функціонування природно-заповідного фонду; 11. Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд; 12. Правові засади формування національної екологічної мережі України.
<p>Базові вміння</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вільно орієнтуватись у положеннях нормативно-правових документів щодо порядку затвердження та змісту Положення про території та об'єкти ПЗФ України; 2. Вільно орієнтуватись у положеннях Концепції збереження біологічного різноманіття, положеннях законодавства про Червону і Зелену книгу України; 3. Вільно орієнтуватись у законодавчих основах формування та функціонування екологічної мережі, передумовах її формування та принципах її створення; визначати сучасний стан екологічної мережі України; 4. Вільно орієнтуватись у існуючих видах організації мережі охоронюваних природних територій, принципах їх визначення та організації.
<p>Базові навички</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вільно орієнтуватись у положеннях нормативно-правових документів щодо порядку затвердження та змісту Положення про території та об'єкти ПЗФ України, охоронних зобов'язань та охоронних знаків; 2. Вільно орієнтуватись у положеннях Концепції збереження біологічного різноманіття, положеннях нормативно-правових документів щодо порядку встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного

	фонду загальнодержавного значення, та видачі відповідних дозволів; 3. Робити порівняльний аналіз категорій охоронюваних природних територій за національною класифікацією та класифікацією МСОП.
Пов'язані силлабуси	-
Попередня дисципліна	Заповідна справа
Наступна дисципліна	
Кількість годин	лекції: 20 год.; практичні заняття: 20 год.; самостійна робота студентів: 80 год.
Заочна форма навчання	настановна лекція: 2 год.; консультації 8 годин; самостійна робота студентів: 110 год.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Лекційні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л1	Теорія заповідної справи		
	Тема 1. Основні терміни та визначення Законодавчі та нормативно-правові акти заповідного діла в Україні. Фізико-географічні особливості окремих регіонів України.	2	3
	Тема 2. Класифікація об'єктів ПЗФ за різними ознаками Класифікація об'єктів ПЗФ за правовим режимом	2	3
	Тема 3: Порядок створення і оголошення об'єктів ПЗФ Підготовка та подання клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ. Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення.	2	3
	Тема 4. Режим охорони об'єктів ПЗФ Охоронні зони, режим охорони, пріоритети охорони, служба державної охорони на об'єктах ПЗФ	2	3
ЗМ-Л2	Практичні аспекти заповідної справи		
	Тема 5. Практика відтворення природних екосистем Контроль антропогенного впливу на довкілля. Проблеми відтворення природних екосистем.	2	3
	Тема 6. Природні комплекси України, їх представленість в ПЗФ Основні природно-ландшафтні комплекси України та їх представленість в ПЗФ. Правові засади збереження рослинного і тваринного світу. Особливості спеціального використання об'єктів тваринного і рослинного світу на територіях ПЗФ та занесених до Червоної книги України. Закон України про Червону книгу України. Європейський Червоний список. Положення про Зелену книгу України.	4	3
	Тема 7. Практика збереження біорозмаїття Практичні аспекти збереження біорізноманіття на міжнародному рівні	2	3
	Тема 8. Правові засади створення екологічної мережі в Україні. Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі. Законодавчі та нормативно-правові акти створення та функціонування екологічної мережі в Україні. Організаційна інфраструктура національної екологічної мережі. Структурні елементи екологічної мережі України. Стан формування національної екологічної мережі України. Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі. Структурні елементи Всеєвропейської екологічної мережі. Порівняльний аналіз категорій охоронюваних природних територій за національною класифікацією та класифікацією МСОП.	4	4
	Разом:	20	25

Консультації: Кур'янова С.О., згідно з графіком консультацій, затвердженого на засіданні кафедри.

Лекційні модулі (заочна форма)

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л1	Теорія заповідної справи		
	Тема 1. Основні терміни та визначення Законодавчі та нормативно-правові акти заповідного діла в Україні. Фізико-географічні особливості окремих регіонів України.		8
	Тема 2. Класифікація об'єктів ПЗФ за різними ознаками Класифікація об'єктів ПЗФ за правовим режимом		8
	Тема 3: Порядок створення і оголошення об'єктів ПЗФ Підготовка та подання клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ. Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення.		8
	Тема 4. Режим охорони об'єктів ПЗФ Охоронні зони, режим охорони, пріоритети охорони, служба державної охорони на об'єктах ПЗФ		8
ЗМ-Л2	Практичні аспекти заповідної справи		
	Тема 5. Практика відтворення природних екосистем Контроль антропогенного впливу на довкілля. Проблеми відтворення природних екосистем.		8
	Тема 6. Природні комплекси України, їх представленість в ПЗФ Основні природно-ландшафтні комплекси України та їх представленість в ПЗФ. Правові засади збереження рослинного і тваринного світу. Особливості спеціального використання об'єктів тваринного і рослинного світу на територіях ПЗФ та занесених до Червоної книги України. Закон України про Червону книгу України. Європейський Червоний список. Положення про Зелену книгу України.		8
	Тема 7. Практика збереження біорозмаїття Практичні аспекти збереження біорізноманіття на міжнародному рівні		8
	Тема 8. Правові засади створення екологічної мережі в Україні. Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі. Законодавчі та нормативно-правові акти створення та функціонування екологічної мережі в Україні. Організаційна інфраструктура національної екологічної мережі. Структурні елементи екологічної мережі України. Стан формування національної екологічної мережі України. Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі. Структурні елементи Всеєвропейської екологічної мережі. Порівняльний аналіз категорій охоронюваних природних територій за національною класифікацією та класифікацією МСОП.		8
	Разом:	2	56

Консультації: Кур'янова С.О., згідно з графіком консультацій, затвердженого на засіданні кафедри.

2.2. Практичні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-П1	Тема 1. Сучасна мережа ПЗФ України. Резервування для наступного заповідання цінних природних територій	2	2
	Тема 2. Про розробку Положень про території та об'єкти ПЗФ, охоронні зобов'язання та знаки	2	2
	Тема 3. Концепція збереження біологічного різноманіття	2	2
	Тема 4. Про порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення	2	2
	Тема 5. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення	2	4
ЗМ-П2	Тема 6. Аналіз нормативно-правових актів з забезпечення формування національної екологічної мережі. Особливості структурних елементів національної екологічної мережі та їх складових.	4	2
	Тема 7. Сучасний стан та перспективи розбудови екологічної мережі на загальнодержавному та регіональному рівні	2	2
	Тема 8. Категорії природних територій, які охороняються за вітчизняною та міжнародною класифікацією. Нормативно-правові акти європейського законодавства з питань забезпечення формування Всеєвропейської екологічної мережі. Структурні елементи Всеєвропейської екологічної мережі. Особливості окремих об'єктів Всеєвропейської екологічної мережі.	4	4
	РАЗОМ:	20	35

Консультації: Кур'янова С.О., згідно з графіком консультацій, затвердженого на засіданні кафедри.

2.2. Практичні модулі (заочна форма)

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-П1	Тема 1. Сучасна мережа ПЗФ України. Резервування для наступного заповідання цінних природних територій		10
	Тема 2. Про розробку Положень про території та об'єкти ПЗФ, охоронні зобов'язання та знаки		5
	Тема 3. Концепція збереження біологічного різноманіття		10
	Тема 4. Про порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення		5
	Тема 5. Про порядок видачі дозволів на спеціальне		5

	використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення		
ЗМ-П2	Тема 6. Аналіз нормативно-правових актів з забезпечення формування національної екологічної мережі. Особливості структурних елементів національної екологічної мережі та їх складових. Тема 7. Сучасний стан та перспективи розбудови екологічної мережі на загальнодержавному та регіональному рівні Тема 8. Категорії природних територій, які охороняються за вітчизняною та міжнародною класифікацією. Нормативно-правові акти європейського законодавства з питань забезпечення формування Всеєвропейської екологічної мережі. Структурні елементи Всеєвропейської екологічної мережі. Особливості окремих об'єктів Всеєвропейської екологічної мережі.		5 4 10
		РАЗОМ:	54

Консультації: Кур'янова С.О., згідно з графіком консультацій, затвердженого на засіданні кафедри.

2.3. Самостійна робота студента та контрольні заходи

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення
ЗМ-Л1	• Підготовка до лекційних занять УО	8	2 – 4 тиждень
	• Виконання модульної тестової контрольної роботи КР1 (обов'язковий)	5	5 тиждень
ЗМ-Л2	• Підготовка до лекційних занять УО	7	5 – 9 тиждень
	• Виконання модульної тестової контрольної роботи КР2 (обов'язковий)	5	9 тиждень
ЗМ-П1	• Підготовка до усного опитування під час практичних занять (обов'язкова) (оцінка 25 балів)	15	2-5 тиждень
ЗМ-П2	• Підготовка до усного опитування під час практичних занять (обов'язкова) (оцінка 15 балів)	20	6-10 тиждень
	Підготовка до іспиту	20	
	Разом:	80	

2.3. Самостійна робота студента та контрольні заходи (заочна форма)

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення
ЗМ-Л1	• Вивчення певних тем лекційного модуля	20	жовтень-січень
	• Виконання модульної контрольної роботи МКР1 (обов'язковий)	5	січень
ЗМ-Л2	• Вивчення певних тем лекційного модуля	20	лютий-квітень
	• Виконання модульної контрольної роботи МКР2 (обов'язковий)	5	квітень
ЗМ-П1	• Вивчення певних тем практичного модулю	10	жовтень-квітень
ЗМ-П2	• Вивчення певних тем практичного модулю	10	жовтень-квітень
	• Виконання модульної контрольної роботи МКР-П (обов'язковий)	20	квітень
	Підготовка до іспиту	20	
	Разом:	110	

2.3.1. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-Л1, ЗМ-Л2.

За дисципліною “Режим охорони ПЗФ” передбачено проведення навчальних занять у вигляді лекцій та практичних занять.

Увесь програмний курс лекційних занять розбито на 2 теоретичні модулі. Оцінка засвоєння студентами знань та вмінь по дисципліні “Режим охорони ПЗФ” складається із оцінок, отриманих студентами по окремих модулях.

Формою контролю засвоєння лекційної частини є контрольні роботи, які містять питання за темами лекційних змістовних модулів. Максимальна оцінка за кожний модуль з теоретичного курсу складає 20 балів (таким чином - загальна 40 балів), крім того передбачається додатково отримання балів студентом за присутність на лекційних заняттях та надання вірної відповіді на запитання по матеріалу попередньої лекції – 10 балів.

Можливість допуску студенту до іспиту з дисципліни розглядається тільки тоді, коли студент виконав всі практичні роботи і отримав суму балів за практичну частину курсу >50%. У випадку, коли сума балів за практичну частину курсу складає < 50 % вважається, що студент не виконав навчальний план і до іспиту по результатах поточного контролю не допускається.

При проведенні атестації студент вважається атестованим, якщо він набрав > 50 % від максимальної суми балів за модулями, які затверджені для дисципліни.

2.3.2. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-П1 і ЗМ-П2 .

Практична частина курсу дисципліни “Режим охорони ПЗФ” має на меті закріплення ключових теоретичних знань та отримання навичок щодо вміння вільно орієнтуватись у положеннях нормативно-правових документів щодо порядку затвердження та змісту Положення про території та об'єкти ПЗФ України; положеннях Концепції збереження біологічного різноманіття, положеннях законодавства про Червону і Зелену книгу України; законодавчих основах формування та функціонування екологічної мережі, передумовах її формування та принципах її створення; визначати сучасний стан екологічної мережі України; існуючих видах організації мережі охоронюваних природних територій, принципах їх визначення та організації; робити порівняльний аналіз категорій охоронюваних природних територій за національною класифікацією та класифікацією МСОП; визначати практичні проблеми охорони та відтворення природних екосистем шляхом створення та розширення природно-заповідного фонду, основи державної політики у галузі розвитку заповідної справи та основних напрямків цього розвитку, розуміти правові основи організації, охорони, ефективного використання ПЗФ України, відтворення його природних комплексів та об'єктів, розбудови екологічної мережі; використовувати нормативно-правові джерела законодавства з питань охорони і функціонування територій та об'єктів особливої охорони і розбудови екологічної мережі тощо.

Для студентів денної форми навчання оцінювання практичної частини дисципліни складається з двох модулів. Перший модуль складається з трьох практичних занять. Практичні заняття оцінюються шляхом усного опитування - максимальна кількість балів становить 5 балів за кожне практичне заняття. Максимальна кількість балів з першого практичного модулю курсу складає 15 балів.

Другий практичний модуль складається з п'яти практичних занять. Кожне практичне заняття оцінюється шляхом усного опитування – максимальна кількість балів становить 5 балів за кожне практичне заняття (максимально 25 балів). Максимальна кількість балів за практичний модуль курсу складає 40 балів.

Для студентів заочної форми навчання оцінювання практичного модуля закінчується написанням модульної контрольної до практичної частини. Вона складається з 20 питань (кожне питання оцінюється у 2 бали) – максимальна кількість балів - 40 балів

Максимальна кількість балів за дисципліну становить 80 – 40 балів теоретична частина, 40 балів практична частина.

Формою підсумкового контролю є семестровий іспит.

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю з дисципліни, якщо він виконав усі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни і набрав за модульною системою суму балів не менше 50% від максимально можливої за практичну частину дисципліни. Іспит проводиться у письмовій формі за білетами, які містять у собі одинадцять тестових завдань – одне завдання відкритого типу – оцінюється у 10 балів, десять питань закритого типу - кожне з яких є питанням з відповідного теоретичного модуля та оцінюється по 1 балу за кожне питання. Загальна кількість балів за відповідь на екзаменаційний білет складає 20 балів (100 %).

Контроль самостійної роботи студента зф проводиться згідно з таблицею 2.4. Консультації по самостійній роботі студента надає викладач у електронному вигляді через електронну адресу кафедри екологічного права і контролю – low-ekology@odeku.edu.ua, або через особисту електронну пошту викладача – Red_sun@ukr.net (Кур'янова С.О.)

Таблиця 2.4 - Терміни контролю самостійної роботи студента

Етапи роботи	Строк контролю	Бал оцінювання
Вивчення лекційних тем	1 листопада - лютий	
Написання модульної контрольної роботи №1	січень	20 балів
Написання модульної контрольної роботи №2	квітня	20 балів
Написання модульної контрольної роботи до практичної частини	квітня	40 балів
Іспит	За розкладом	20 балів

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1. Модуль ЗМ-Л1 «Теорія заповідної справи».

3.1.1. Повчання

Тема 1. Основні терміни та визначення.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Законодавчі та нормативно-правові акти заповідного діла в Україні; Фізико-географічні особливості окремих регіонів України. Література [1, 3, 9, 10, 37].

Тема 2. Класифікація об'єктів ПЗФ за різними ознаками.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Класифікація об'єктів ПЗФ за правовим режимом; Категорії та типи об'єктів ПЗФ; Природні заповідники; Біосферні заповідники; Національні природні парки; Регіональні ландшафтні парки; Заповідні урочища та ін.; Штучно створенні території і об'єкти ПЗФ. Література [1, 2, 3, 4, 9, 12, 43].

Тема 3. Порядок створення і оголошення об'єктів ПЗФ.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Підготовка та подання клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ; Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення; Процедура резервування територій; Державний кадастр. Література [3, 12, 32, 37].

Тема 4. Режим охорони об'єктів ПЗФ.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Нормативно-правова база, Форми власності на території ПЗФ; використання територій та об'єктів ПЗФ; управління територіями та об'єктами ПЗФ; охорона територій ПЗФ та контроль за дотриманням їх режиму, Охоронні зони, пріоритети охорони, служба державної охорони на

об'єктах ПЗФ. Література [1, 3, 12, 32, 36, 37].

3.1.2. Питання для самоперевірки

Тема 1. Основні терміни та визначення.

- 1. Основні нормативно-правові документи в галузі організації охоронюваних природних територій, територій та об'єктів ПЗФ?*
- 2. Фізико-географічні особливості окремих регіонів України, як фактор організації охоронюваних природних територій, територій та об'єктів ПЗФ.*
- 3. Фізико-географічні особливості Карпатського регіону?*
- 4. Фізико-географічні особливості Полісся?*
- 5. Фізико-географічні особливості лісостепової зони України?*
- 6. Фізико-географічні особливості степової зони України?*
- 7. Фізико-географічні особливості Прибережно-морського Причорноморського та Приазовського регіонів?*

Тема 2. Класифікація об'єктів ПЗФ за різними ознаками.

- 1. Які категорії територій та об'єктів ПЗФ встановлені законодавством України (перелічити)?*
- 2. Які категорії територій та об'єктів ПЗФ мають природне походження (перелічити)?*
- 3. Які категорії територій та об'єктів ПЗФ є штучно створеними (перелічити)?*
- 4. Статус та завдання природних заповідників.*
- 5. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників.*
- 6. Статус та завдання біосферних заповідників.*
- 7. Структура території та особливості управління біосферними заповідниками.*
- 8. Статус та завдання національних природних парків.*
- 9. Структура території та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів національних природних парків.*
- 10. Статус та завдання регіональних ландшафтних парків.*
- 11. Статус та завдання заповідних урочищ, заказників та пам'яток природи.*
- 12. Статус та завдання ботанічних садів.*
- 13. Структура території та вимоги щодо режиму ботанічних садів.*
- 14. Статус та завдання дендрологічних парків.*
- 15. Статус і завдання зоологічних парків.*
- 16. Структура території та вимоги щодо режиму зоологічних парків.*
- 17. Статус і завдання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.*
- 18. Критерії значимості природних територій для їх віднесення до територій та об'єктів ПЗФ.*

Тема 3. Порядок створення і оголошення об'єктів ПЗФ

- 1. Зміст клопотання про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення.*
- 2. Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення.*
- 3. Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення.*
- 4. Завдання резервування цінних природних територій з метою наступного створення нових територій та об'єктів ПЗФ.*
- 5. Які види діяльності забороняються на територіях, що резервуються з метою подальшого заповідання?*
- 6. Що таке державний кадастр територій та об'єктів ПЗФ, з якою метою він ведеться?*

Тема 4. Режим охорони об'єктів ПЗФ.

1. *Форми власності на території та об'єкти ПЗФ в залежності від їх категорії та статусу.*
2. *Управління в галузі організації, охорони територій та об'єктів ПЗФ.*
3. *Принципи науково-дослідної роботи на територіях та об'єктах ПЗФ.*
4. *Правові засади організації охорони територій та об'єктів ПЗФ та контролю за дотриманням їх режиму.*
5. *Що таке державний кадастр територій та об'єктів ПЗФ, для чого він призначений?*
6. *Відповідальність за порушення законодавства про ПЗФ?*

3.2. Модуль ЗМ-Л2 «Практичні аспекти заповідної справи».

3.2.1. Повчання

Тема 1. Практика відтворення природних екосистем.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Інтенсифікація антропогенного впливу на природні екосистеми; Сучасний стан природного середовища і основні тенденції його зміни; Проблеми відтворення природних екосистем; Контроль антропогенного впливу на довкілля; Проблеми відтворення природних екосистем. Література [1, 4, 10, 14, 32, 36, 37].

Тема 2. Природні комплекси України, їх представленість в ПЗФ

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Основні природно-ландшафтні комплекси України та їх представленість в ПЗФ; Правові засади збереження рослинного і тваринного світу; Особливості спеціального використання об'єктів тваринного і рослинного світу на територіях ПЗФ та занесених до Червоної книги України; Закон України про Червону книгу України; Європейський Червоний список; Положення про Зелену книгу України. Література [1, 9,10,15,16,17,18].

Тема 3. Практика збереження біорозмаїття.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Сучасні концепції збереження біорозмаїття; ВБУ, їх роль у збереженні біорозмаїття; порядок надання статусу ВБУ; Особливості мережі заповідання для різних фізико-географічних умов; Практичні аспекти збереження біорізноманіття на міжнародному рівні. Література [3, 4, 10, 19, 20, 32, 34].

Тема 4. Правові засади створення екологічної мережі в Україні. Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: Законодавчі та нормативно-правові акти створення та функціонування екологічної мережі в Україні; Організаційна інфраструктура національної екологічної мережі; Структурні елементи екологічної мережі України; Стан формування національної екологічної мережі України; Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі; Структурні елементи Всеєвропейської екологічної мережі; Порівняльний аналіз категорій охоронюваних природних територій за національною класифікацією та класифікацією МСОП. Література [3,10,11,13,14,32,34,36].

3.2.2. Питання для самоперевірки

Тема 1. Практика відтворення природних екосистем.

1. *Методи контролю антропогенного впливу на довкілля?*
2. *Проблеми відтворення природних екосистем?*
3. *Практичні заходи по збереженню біорізноманіття на міжнародному рівні?*

4. Основні природно-ландшафтні комплекси України та їх представленість в ПЗФ?
5. Правові засади збереження рослинного і тваринного світу?
6. Основні чинники інтенсифікації антропогенного впливу на природні екосистеми?

Тема 2. Природні комплекси України, їх представленість в ПЗФ.

1. Вплив фізико-географічних умов на особливості заповідання?
2. Представленість основних природно-ландшафтних комплексів в складі ПЗФ України?
3. Правове регулювання охорони рослинного світу. Основні положення Закону України «Про рослинний світ»?
4. Правове регулювання охорони тваринного світу? Основні положення Закону України «Про рослинний світ»?
5. Основні положення законодавства про Червону книгу України?
6. Які існують категорії видів рослинного та тваринного світу, що заносяться до Червоної книги?
7. Особливості Європейського Червоного списку?
8. Основні положення законодавства про Зелену книгу України?
9. Які існують угруповання рослин, що заносяться до Зеленої книги?

Тема 3. Практика збереження біорозмаїття.

1. Нормативно-правова база охорони біологічного різноманіття України?
2. Мета Концепції збереження біологічного різноманіття України?
3. Засоби реалізації та основні напрями діяльності у сфері збереження біологічного різноманіття?
4. Якими міжнародними нормативно-правовими актами регулюються питання збереження біологічного різноманіття?
5. Водно-болотні угіддя, їх роль у збереженні біорозмаїття?
6. Порядок надання статусу ВБУ?
7. Практичні аспекти збереження біорізноманіття на міжнародному рівні?

Тема 4. Правові засади створення екологічної мережі в Україні. Принципи формування Всеєвропейської екологічної мережі

1. Функції та принципи міжнародного права з питань збереження біологічного різноманіття та функціонування охороняємих територій?
2. Структурні елементи національної екологічної мережі України?
3. Дати визначення природних регіонів, як складової національної екологічної мережі? Навести приклад.
4. Дати визначення сполучних територій, як складової національної екологічної мережі? Навести приклад.
5. Дати визначення відновлювальних територій, як складової національної екологічної мережі?
6. Основні принципи нової парадигми функціонування природних територій особливої охорони. Складові елементи Всеєвропейської екологічної мережі?
7. Категорії територій особливої охорони за класифікацією МСОП (Міжнародного союзу охорони природи)?
8. Дати визначення природного резервату суворої охорони за класифікацією МСОП?
9. Дати визначення національного парку за класифікацією МСОП?
10. Дати визначення пам'ятки природи за міжнародною класифікацією МСОП?
11. Порівняти категорії охоронюваних природних територій за національною класифікацією та класифікацією МСОП?

3.3. Питання до практичних занять

3.3.1 Модуль ЗМ-П1

Тема 1. Сучасна мережа ПЗФ України. Резервування для наступного заповідання цінних природних територій.

- 1). Сучасний стан природно-заповідного фонд України?
- 2). Характеристика основних територій ПЗФ загальнодержавного значення.
- 3). Нормативно-правова підстава здійснення процедури резервування?
- 4). З якою метою здійснюється резервування цінних природних територій?
- 5). Види господарської діяльності, що заборонені на територіях, які резервуються?

Література [1,2, 9, 12, 23]

Тема 2. Про розробку Положень про території та об'єкти ПЗФ України, охоронні зобов'язання та охоронні знаки.

- 1). Порядок розробки положень території та об'єкти ПЗФ України, їх зміст?
- 2). Нормативно-правова підстава оформлення охоронного зобов'язання, його зміст?
- 3). Охоронні знаки, порядок їх встановлення, види охоронних знаків.

Література [9, 12, 24, 25, 37]

Тема 3. Концепція збереження біологічного різноманіття.

1). Сучасний стан збереження біорізноманіття в Україні. Правова підстава затвердження Концепції збереження біологічного різноманіття.

2). Мета та об'єкти Концепції?

3). Основні напрямки реалізації положень Концепції збереження біологічного різноманіття?

Література [4, 10, 19, 32]

Тема 4. Про порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

1). Нормативно-правова підстава застосування порядку встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

2). Порядок підготовки та подання матеріалів щодо встановлення лімітів?

3). Особливості встановлення лімітів для основних видів використання природних ресурсів?

4). Порядок звітування щодо використання природних ресурсів відповідно до затверджених лімітів?

Література [10, 12, 26, 37]

3.3.1 Модуль ЗМ-П2

Тема 5. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

1). Порядок надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

2). Перелік документів, що подаються державному адміністратору на отримання дозволу, зміст заяви для отримання дозволу?

3). Перелік підстав для відмови у наданні дозволу на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення?

Література [1, 12, 27, 37]

Тема 6. Аналіз нормативно-правових актів з забезпечення формування національної екологічної мережі.

1). Якими нормативно-правовими актами забезпечується формування національної екологічної мережі?

2). Структурні елементи екологічної мережі України?

3). Складові структурних елементів екологічної мережі України?

4). Мета розробки Зведеної схеми формування екологічної мережі України?

Література [9, 13, 14, 34, 39]

Тема 7. Сучасний стан та перспективи розбудови екологічної мережі на загальнодержавному та регіональному рівні.

1). Сучасний стан розбудови екологічної мережі України?

2). Особливості організації складових екологічної мережі на загальнодержавному рівні?

3). Сучасний стан та перспективи розбудови екологічної мережі на регіональному рівні?

Література [3, 9, 13, 14, 34, 36]

Тема 8. Категорії охороняємих природних територій за вітчизняною та міжнародною класифікацією.

1). Порівняння категорії охороняємих природних територій за вітчизняною та міжнародною класифікацією, схожість та відмінності?

2). Нормативно-правові акти європейського законодавства з питань забезпечення формування Всеєвропейської екологічної мережі?

3). Структурні елементи, що формують Всеєвропейську екологічну мережу?

Література [4, 10, 11, 34, 36]

4. ПИТАННЯ ДО ЗАХОДІВ ПОТОЧНОГО, ПІДСУМКОВОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

4.1. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-Л1

№	Питання	Джерело	Стор./ Ст.
1.	Перелічити історичні етапи розвитку заповідної справи? Сутність дореволюційного періоду розвитку заповідної справи.	2	17
2.	Перелічити історичні етапи розвитку заповідної справи? Сутність «радянського» періоду розвитку заповідної справи.	2	20
3.	Які категорії територій та об'єктів ПЗФ встановлені законодавством України? Які категорії територій та об'єктів ПЗФ мають природне походження ?	12	3
4.	Які категорії територій та об'єктів ПЗФ встановлені законодавством України? Які категорії територій та об'єктів ПЗФ є штучно створеними?	12	3
5.	Статус та завдання природних заповідників. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників.	12	15
6.	Статус та завдання біосферних заповідників. Структура території та особливості управління біосферними заповідниками.	12	17
7.	Статус та завдання національних природних парків. Структура території та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів національних природних парків.	12	20-21
8.	Статус та завдання регіональних ландшафтних парків. Статус та завдання заповідних урочищ, заказників та пам'яток природи.	12	23-27

9.	Статус і завдання зоологічних парків. Структура території та вимоги щодо режиму зоологічних парків.	12	35-36
10.	Статус та завдання дендрологічних парків. Статус і завдання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.	12	33,37
11.	Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення.	12	51-53
12.	Порядок створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення.	12	51-53
13.	Завдання резервування цінних природних територій з метою наступного створення нових територій та об'єктів ПЗФ. Які види діяльності забороняються на територіях, що резервуються з метою подальшого заповідання?	23	
14.	Форми власності на території та об'єкти ПЗФ в залежності від їх категорії та статусу.	23	
15.	Принципи управління в галузі організації, охорони територій та об'єктів ПЗФ.	12	11-13
16.	Основні економічні засоби забезпечення організації і функціонування ПЗФ. Принципи науково-дослідної роботи на територіях та об'єктах ПЗФ.	12	44-49
17.	Що таке державний кадастр територій та об'єктів ПЗФ, для чого він призначений? Порядок ведення державного кадастру територій та об'єктів ПЗФ.	25	
18.	Відповідальність за порушення законодавства про ПЗФ (відповідно до Закону України "Про ПЗФ")?	12	64
19.	Статус та завдання ботанічних садів. Статус і завдання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.	12	31-32
20.	Перелічити історичні етапи розвитку заповідної справи? Сутність сучасного періоду розвитку заповідної справи.	2	23

4.2. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-Л2

№	Питання	Джерело	Стор./ Ст.
1.	Основні чинники інтенсифікації антропогенного впливу на природні екосистеми. Існуючі проблеми відтворення природних екосистем.	10	38
2.	Структура та склад сучасного ПЗФ України. Законодавче регулювання питань розбудови та функціонування екологічної мережі. Що таке екологічна мережа?	14	2-3
3.	Структурні елементи екологічної мережі та їх складові. Сучасний стан розбудови екологічної мережі України.	14	3
4.	Нормативно-правова база охорони біологічного різноманіття України. Мета Концепції збереження біологічного різноманіття України.	19	
5.	Нормативно-правова база охорони біологічного різноманіття України. Засоби реалізації та основні напрями діяльності у сфері збереження біологічного різноманіття.	19	
6.	Поняття ВБУ, та особливості їх значимості для збереження біологічного різноманіття.	20	
7.	Порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів в межах територій і об'єктів ПЗФ	26	
8.	Правове регулювання охорони рослинного та тваринного світу. Основні положення законодавства про Червону книгу України.	15	2-3
9.	Які існують категорії видів рослинного та тваринного світу, що заносяться до Червоної книги?	15	13

10.	Особливості Європейського Червоного списку (категорії видів рослинного та тваринного світу, занесені до Європейського Червоного списку).	39	44
11.	Основні положення законодавства про Зелену книгу України.	18	
12.	Які існують угруповання рослин, що заносяться до Зеленої книги?	18	
13.	Функції та принципи міжнародного права з питань збереження біологічного різноманіття та функціонування охоронюваних територій. Основні міжнародні природоохоронні конвенції та стратегії.	8	382
14.	Порядок видачі дозволів на використання природних ресурсів в межах територій і об'єктів ПЗФ	27	
15.	Існуючі проблеми відтворення природних екосистем.	10	38
16.	Законодавче регулювання питань розбудови та функціонування екологічної мережі. Що таке екологічна мережа?	14	2
17.	Засоби реалізації та основні напрями діяльності у сфері збереження біологічного різноманіття.	19	
18.	Основні міжнародні природоохоронні конвенції та стратегії.	8	382
19.	Правове регулювання охорони рослинного та тваринного світу.	16,17	
20.	Сучасний стан розбудови екологічної мережі України.	14	3

4.4. Тестові завдання до іспиту

№	Питання	Джерело	Стор./ Ст.
1	Який статус мають біосферні заповідники?	12	17
2	Ведення Червоної книги України покладається на:	15	15
3	Які категорії природно-заповідного фонду мають державну форму власності на землю?	12	4
4	Який статус мають природні заповідники?	12	15
5	Рішення про створення територій чи об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення приймає	12	53
6	Об'єктами охорони Зеленої книги України являються	18	
7	Правові відношення в області організації, охорони, використання природно-заповідного фонду регулюються Законом України	12	2
8	Який статус мають регіональні ландшафтні парки?	12	23
9	Порядок відведення земельної ділянки під територію або об'єкт природно-заповідного фонду визначає	12	53
10	Який документ містить обґрунтування для створення нової території або об'єкту природно-заповідного фонду	12	52
11	Національні природні парки є установами	12	20
12	В якому році Україна ратифікувала Конвенцію про збереження біологічного різноманіття	19	
13	Дендрологічні парки створюються з метою збереження і вивчення	12	33
14	Які з територій природно-заповідного фонду мають природне походження	12	3
15	Рішення про надання території статусу території або об'єкта природно-заповідного фонду загальнодержавного значення приймає	12	53
16	Право проводити та координувати наукові дослідження у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду має	12	42
17	Скільки категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначено законодавством України?	12	3
18	Об'єкти Червоної книги України відносяться до природних ресурсів якого рівня значення?	15	5
19	Видання Червоної книги України здійснюється не рідше ніж один раз на	15	12

20	Заповідне урочище - це	12	29
21	Які території і об'єкти природно-заповідного фонду є складовими природних ядер Поліського широтного коридору екомережі?	13	2
22	Яку форму власності мають території зоологічних парків загальнодержавного значення?	12	35
23	На території регіональних ландшафтних парків з урахуванням їх цінностей та особливостей може проводитися їх зонування з урахуванням вимог, встановлених для яких територій?	12	24
24	Національна екологічна мережа України згідно Законодавства України має відповідати вимогам	13	1
25	Наукове забезпечення ведення Червоної книги України, підготовку пропозицій про занесення до Червоної книги України та про виключення з неї рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, організацію наукових досліджень, розроблення заходів щодо збереження і охорони таких видів здійснює?	15	15
26	Які землі не включаються до складових структурних елементів екомережі?	14	5
27	Ведення Зеленої книги України покладається на	18	
28	Видання Зеленої книги України здійснюється не рідше ніж один раз на	18	
29	Група об'єктів природно-заповідного фонду, яка передбачена для охорони різнотравно-типчакowo-ковилкових степів це	13	2
30	Штучно створюваними територіями природно-заповідного фонду є	12	3
31	Ботанічні сади є установами	12	31
32	Категорії рослинних угруповань, що занесені до Зеленої Книги України?	18	
33	Зоологічні парки є установами	12	35
34	Складовими структурних елементів екологічної мережі України є	13	4
35	Які види господарської діяльності забороняються на землях, що резервуються з метою подальшого включення до складу природно-заповідного фонду	23	
36	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва є	12	37
37	Рішення про резервування цінних природних комплексів з метою їх подальшого включення до складу природно-заповідного фонду примає	12	53
38	Пам'ятка природи це	12	27
39	Яке функціональне зонування визначається відповідно до диференційованого режиму щодо охорони, відтворення та використання територій національних природних парків	12	21
40	Яке функціональне зонування визначається відповідно до диференційованого режиму щодо охорони, відтворення та використання територій біосферних заповідників	12	18
41	Які категорії охороняємих природних територій визначені за міжнародною класифікацією Міжнародного союзу охорони природи (МСОП)	10	83
42	Структурними елементами Всеєвропейської екологічної мережі є	34	28
43	Природний заповідник суворого режиму відповідно до класифікації МСОП це	10	85
43	Національний парк відповідно до класифікації МСОП це	10	86
44	Пам'ятка природи відповідно до класифікації МСОП це	10	88
45	Дика місцевість відповідно до класифікації МСОП це	10	87
46	Охоронюваний ландшафт відповідно до класифікації МСОП це	10	90
47	Територія збереження виду/місцеперебування відповідно до класифікації МСОП це	10	92

48	Територія контрольованого природокористування режиму відповідно до класифікації МСОП це	10	93
49	Ключовими територіями (природними регіонами) як елементами екологічної мережі є	14	3
50	Сполучними територіями (природними Коридорами) як елементами екологічної мережі є	14	3
51	Буферними територіями (буферними зонами) як елементами екологічної мережі є	14	3
52	Відновлювальними територіями як елементами екологічної мережі є	14	3

5. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література:

1. Заповідна справа в Україні : навч. посіб. / ред. М. Д. Гродзинський, М. П. Стеценко ; М-во охорони навколишнього природного середовища України. — К. : Географіка, 2003. — 304 с.
2. Борейко В.Е.. Історія заповідної справи в Україні. 2-е вид., доп. - К: Київський еколого-культурний центр, 2002. – 272 с.
3. Збірник: Законодавство України про довкілля. Під ред. А.П. Гетьмана, М.В.Шульги. У 2-х томах. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006, т.1 – 672 с., т.2 – 674 с.

Додаткова література:

4. Андриенко Т.Л., Плюта П.Г. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины. – К.: Наукова думка, 1992. – 160 с.
5. Борейко В.Е.Словарь деятелей охраны природы. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2002. – 524 с.
6. Борейко В.Е. Этика и менеджмент заповедного дела. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2005. – 328 с.
7. Вологі луки. Посібник з управління та відновлення. Під ред. О.В. Дудкіна, О.М. Осадчої. – К.: 2005. – 128 с.
8. Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. – 2-е вид., доп. – Львів: Норма, 2002. – 416 с.
9. Заповідники і національні природні парки України. Науково-популярне видання. Під ред. З. Городинської. – К.: «Вища школа», 1999. – 232 с.
10. Ричард Б. Примак. Основы сохранения биоразнообразия. Под ред. А.В. Смурова. – М.: Издательство НУМЦ, 2002, с.141
11. Європейське право навколишнього середовища. Навчальний посібник. Під ред. Микиєвича М.М., Андрусевича Н.І., Будякової Т.О. Львів, 2004 – 256 с.
12. Закон України "Про природно-заповідний фонд України" від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
13. Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» від 21.09.2000 р. № 1989-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1989-14#Text>
14. Закон України «Про екологічну мережу України» від 24.06.2004 р. № 1864-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text>
15. Закон України «Про Червону книгу України» від 7.02.2002 р. № 3055-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>
16. Закон України "Про тваринний світ" від 13.12.2001 р. № 2894-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
17. Закон України "Про рослинний світ" від 9.04.1999 р. № 591-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>

18. Постанова КМУ «Про зелену книгу України» від 29.08.2002 р. № 1286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF#Text>
19. Постанова КМУ «Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України» від 12.05.1997 №439. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-97-%D0%BF#Text>
20. Постанова КМУ «Про Порядок надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення» від 23.11.1995 № 935. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1287-2002-%D0%BF#Text>
21. Постанова КМУ «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної природним комплексам територій та об'єктів природно-заповідного фонду юридичними і фізичними особами» від 21.04.1998 №521. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-98-%D0%BF#Text>
22. Постанова КМУ «Про встановлення розмірів компенсації за добування (збирання) та шкоду, заподіяну видам тварин і рослин, занесених до Червоної книги України» від 1.06.1993 №399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399-93-%D0%BF#Text>
23. Указ Президента України «Про резервування для наступного заповідання цінних природних територій» від 10.03.1994 р. №79/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79/94#Text>
24. Наказ Головного управління національних природних парків і заповідної справи Мінприроди України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розробки Положень про території та об'єкти природно-заповідного фонду України» від 20.04.1999 № 11 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0309737-13#Text>
25. Наказ Мінприроди України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку створення та ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» від 25.06.2004 № 250 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05#Text>
26. Наказ Мінприроди України «Про затвердження Інструкції про порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення» від 24.01.2008 р. №27 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0117-08#Text>
27. Наказ Мінприроди України «Про затвердження Інструкції про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення» від 12.03.1993 р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0013-93#Text>
28. Наказ Мінприроди України «Про затвердження Інструкції про порядок видачі дозволів на добування (збирання) видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, форм клопотання та бланків дозволів на таке добування» від 01.02.1993 р. №3 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0004-93#Text>
29. www.rada.gov.ua
30. www.uazakon.com
31. www.library-odeku.16mb.com
32. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа навчальний посібник. - Харків : НУЦЗУ, 2012. - 355 с.
33. Борейко В.Е. История заповедного дела на Украине. – К : Киевский эколого-культурный центр, 1995.
34. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Посібник – К., Авалон, 1998. – 52 с.
35. Водно-болотні угіддя України. Довідник / Під ред. Марушевського Г. Б., Жарук І. С. – К. : Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2006.
36. Збереження біорізноманіття і створення екомережі: Інформаційний довідник. / Г.Б. Марушевський, В.П. Мельничук, В.А. Костюшин/ – Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. – 168 с.
37. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навч. посіб./ С.Ю. Попович. - К. : Арістей, 2007. - 480 с.
38. Природоохоронні території Української РСР / Є. В. Качаловський, К. М. Ситник, О. К. Ющенко та ін. ; за ред. Д. І. Проценка. — К. : Урожай, 1983. — 176 с.

39. Ричард Б. Примак. Основы сохранения биоразнообразия. Под ред. А.В. Смурова. – М.: Издательство НУМЦ, 2002, 141 с.
40. Конвенція про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, Швейцарія, 1979 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text
41. Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 1992 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text
42. Охорона навколишнього природного середовища в Україні. 1994-1995 р. - К: 1997р.
43. Треус В.Д. Заповідники України. – К.: Форсинг, 2001. – 240 с.

Посилання на електронні ресурси ОДЕКУ:

1. Електронна бібліотека ОДЕКУ: www.library.odeku.16mb.com
2. Репозитарій ОДЕКУ: <http://eprints.library.odeku.edu.ua>